

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi L. W. (poprzednio Z.)
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia
Sądu Okręgowego w G.
z dnia 25 czerwca 2014 r., sygn. akt III Ca (...)
w sprawie z wniosku A. Z.
przy uczestnictwie L. W. (poprzednio Z.)
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 lutego 2016 r.,

1. stwierdza niezgodność z prawem zaskarżonego postanowienia w części dotyczącej ustalenia łącznej wartości składników majątkowych przyznanych uczestniczce na kwotę 67.669,34 (sześćdziesiąt siedem tysięcy sześćset sześćdziesiąt dziewięć złotych i trzydzieści cztery grosze) (pkt I.4), w części dotyczącej zasądzenia od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy kwoty 15.394,59 zł (piętnaście tysięcy trzysta dziewięćdziesiąt cztery złote i pięćdziesiąt dziewięć groszy) tytułem dopłaty (pkt I.5) oraz w części oddalającej apelację uczestniczki od postanowienia Sądu Rejonowego w R. z dnia 17 października 2013 r. w zakresie żądania zasądzenia na jej rzecz od wnioskodawcy tytułem dopłaty kwoty do wysokości 17.068,41 zł

(siedemnaście tysięcy sześćdziesiąt osiem złotych i czterdzieści jeden groszy) (pkt II);

2. oddała skargę w pozostałym zakresie;

3. znosi wzajemnie między wnioskodawcą i uczestniczką koszty postępowania wywołanego skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 października 2013 r., w sprawie z wniosku A. Z. , przy udziale L. W. (poprzednio Z.), o podział majątku wspólnego, Sąd Rejonowy w R. ustalił, że w skład tego majątku wchodzi: prawo najmu lokalu mieszkalnego położonego w R. przy ulicy W. o wartości 64 949 zł (pkt I.1), ruchomości stanowiące wyposażenie lokalu o łącznej wartości 2 603 zł (pkt I.2), samochód osobowy V. o wartości 750 zł (pkt I.3), 814,1364 jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na rachunku wnioskodawcy obecnie w A. o wartości 27 884,17 zł (pkt I.4) oraz 20,1629 jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na rachunku uczestniczki w I. o wartości 785,34 zł (pkt I.5). Podziału majątku wspólnego Sąd dokonał w ten sposób, że wnioskodawcy przyznał na wyłączną własność samochód oraz 814,1364 jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na jego rachunku, tj. składniki o łącznej wartości 28 634,17 zł (pkt II.1), a pozostałe składniki, w tym prawo najmu lokalu, o łącznej wartości 68 337,34 zł przyznał uczestniczce (pkt II.2). Zasądził od niej zarazem na rzecz wnioskodawcy kwotę 19 851,59 zł tytułem dopłaty, płatną w terminie 3 miesięcy od dnia uprawomocnienia postanowienia, z odsetkami ustawowymi w razie opóźnienia. Sąd Rejonowy oddalił też żądanie wnioskodawcy rozliczenia składek OC uiszczonych przezeń z racji ubezpieczenia będącego w jego posiadaniu samochodu V. (pkt IV).

W sprawie ustalono, że małżeństwo wnioskodawcy i uczestniczki zawarte w dniu 13 lutego 1999 r. zostało rozwiązane wyrokiem Sądu Okręgowego w G. z dnia 24 stycznia 2006 r., który uprawomocnił się 15 lutego 2006 r. Małżonkowie nie zawarli umów majątkowych małżeńskich. W czasie małżeństwa uczestniczka zawarła umowę najmu lokalu mieszkalnego w R., przy ulicy W. na czas

nieokreślony z właścicielem lokalu - Spółką Mieszkaniową W. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w R.. Według umowy najemcami z mocy prawa byli oboje małżonkowie. Na tej podstawie Sąd przyjął, że w skład majątku wspólnego wchodzi prawo najmu lokalu, a jego wartość ustalił na kwotę 64 949 zł. Ponadto ustalił, że w skład tego majątku wchodzi ruchomości o łącznej wartości 2 603 zł, stanowiące wyposażenie lokalu, samochód V. o wartości 750 zł i jednostki rozrachunkowe zgromadzone na rachunkach wnioskodawcy i uczestniczki.

Wartość ruchomości, prawa najmu lokalu i samochodu Sąd ustalił opierając się na opiniach biegłych. Dokonując podziału majątku wspólnego za miarodajny uznał stan posiadania w zakresie składników majątku wspólnego przyjęty między byłymi małżonkami. Jako podstawę orzeczenia wskazał art. 31 § 1 i art. 46 k.r.o. w zw. z art. 618 k.p.c. Wspólność prawa najmu lokalu wywiódł z art. 680¹ § 1 k.c. Uwzględnivszy ustaloną łączną wartość majątku wspólnego na kwotę 96 971,51 zł wskazał, że każdy z byłych małżonków - w świetle zasady równości udziałów w majątku wspólnym (art. 43 § 1 k.r.o.) - powinien otrzymać składniki o wartości 48 485,75 zł. W związku z przyznaniem uczestniczce składników o wartości 68 337,34 zł zasądził od niej na rzecz wnioskodawcy - tytułem dopłaty - różnicę między kwotą 68 337,34 zł a kwotą 48 485,75 zł w wysokości 19 851,59 zł.

Apelację od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 17 października 2013 r. wnieśli wnioskodawca i uczestniczka.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 25 czerwca 2014 r. oddalił w całości apelację wnioskodawcy (pkt III), przyjmując, że podniesione przezeń zarzuty co do rozliczenia składek na ubezpieczenie OC samochodu oraz co do podziału jednostek uczestnictwa zgromadzonych na rachunkach w otwartych funduszach emerytalnych są bezzasadne.

Gdy chodzi o apelację uczestniczki, to postanowieniem z dnia 25 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w części ją uwzględnił (pkt I.1-5), a w części oddalił (pkt II).

Apelacja uczestniczki została uwzględniona w odniesieniu do zmiany wartości ruchomości stanowiących wyposażenie lokalu z kwoty 2 603 zł na kwotę 1 962 zł (pkt I.1 - zmiana pkt I.2 postanowienia z dnia 17 października 2013 r.), a także zmiany wartości samochodu przyznanego wnioskodawcy z kwoty 750 zł

na kwotę 9 000 zł (pkt I.2 - zmiana pkt I.3 postanowienia z dnia 17 października 2013 r.). Pociągnęło to za sobą zmianę wartości składników przyznanych wnioskodawcy z kwoty 28 634,17 zł na kwotę 36 884,17 zł (pkt I.3 - zmiana pkt II.1 postanowienia z dnia 17 października 2013 r.), zmianę wartości składników przyznanych uczestniczce z kwoty 68 337,34 zł na kwotę 67 669,34 zł (pkt I.4 - zmiana pkt II.2 postanowienia z dnia 17 października 2013 r.) oraz obniżenie wysokości dopłaty zasądzonej od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy z kwoty 19 851,59 zł na kwotę 15 394,59 zł (pkt I.5 - zmiana pkt III postanowienia z dnia 17 października 2013 r.).

Sąd drugiej instancji oddalając apelację uczestniczki w pozostałym zakresie, tj. co do żądania niezaliczenia do majątku wspólnego prawa najmu lokalu oraz zasądzenia w związku z tym na jej rzecz od wnioskodawcy dopłaty w wysokości 18 158 zł, przyjął, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo zaliczył do majątku wspólnego prawo najmu lokalu. W skład majątku wspólnego zgodnie z art. 31 § 1 k.r.o. wchodzi wszelkie prawa majątkowe, zarówno o rzeczowym, jak również obligacyjnym charakterze, do których zalicza się prawo najmu. Skoro umowa najmu została zawarta przez uczestniczkę w czasie trwania małżeństwa, to wynikające z niej prawo weszło w skład majątku wspólnego. Wartość tego prawa Sąd Rejonowy ustalił prawidłowo na podstawie opinii biegłego. Uczestnicy postępowania nie kwestionowali zastosowanej przez biegłego metodologii wyceny. Sąd Rejonowy nie znalazł też podstaw do zakwestionowania opinii biegłego. Sąd Okręgowy podzielił tę ocenę opinii.

Skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 25 czerwca 2014 r. wniosła uczestniczka. Zaskarżyła to postanowienie w części, w której ustalono wartość majątku wspólnego i dokonano rozliczeń tego majątku, tj. w pkt I.3, I.4 i I.5, a ponadto w części oddalającej apelację uczestniczki, tj. w pkt II. Jako podstawy skargi powołała naruszenie art. 659 § 1 k.c. i art. 31 § 1 k.r.o. i wskazała, że zaskarżone postanowienie jest niezgodne z tymi przepisami. Wniosła o stwierdzenie, że postanowienie z dnia 25 czerwca 2014 r. jest niezgodne z art. 659 § 1 k.c. i art. 31 § 1 k.r.o.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzucając naruszenie art. 31 § 1 k.r.o. i art. 659 § 1 k.c. oraz niezgodność zaskarżonego postanowienia z prawem uczestniczka podniosła, że - w jej ocenie - prawo najmu jako wynikające z umowy o charakterze obligacyjnym nie wchodziło w skład majątku wspólnego, a ponadto, że nie miało ono żadnej wartości materialnej.

Według utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego prawo najmu lokalu, uzyskane w czasie trwania małżeństwa, stanowi składnik majątku wspólnego i podlega rozliczeniu przy podziale tego majątku (por. uchwałę z dnia 9 czerwca 1976 r., III CZP 46/75, OSNCP 1976, nr 9, poz. 184; wyrok z dnia 21 lutego 2002 r., IV CKN 799/00, niepubl.; uchwałę z dnia 24 maja 2002 r., III CZP 28/02, OSNC 2002, nr 12, poz. 150; uchwałę z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 33/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 86). Zmierzające w przeciwnym kierunku zarzuty uczestniczki są w związku z tym w tym zakresie bezzasadne.

Na odmienną ocenę zasługuje natomiast zarzut dotyczący ustalenia wartości prawa najmu lokalu przyznanego uczestniczce. Judykatura uznaje, że wartość tego prawa odpowiada różnicy pomiędzy czynszem opłacanym a czynszem „wolnym”, z uwzględnieniem, w konkretnych okolicznościach, okresu prawdopodobnego trwania stosunku najmu. Takie podejście prowadzi do tego, że prawo najmu ma określoną wartość tylko wtedy, gdy najemca opłaca czynsz niższy niż czynsz „wolny”, co może mieć miejsce w sytuacji, w której czynsz najmu jest ustalany w sposób właściwy dla najmu lokali wchodzących w skład publicznego zasobu mieszkaniowego (por. art. 7 ust. 2-11 oraz art. 8 pkt 1 w zw. z art. 21 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, jedn. tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 150 ze zm.). W wypadku, gdy czynsz opłacany za lokal jest równy czynszowi „wolnemu” lub jest czynszem wolnym, wtedy wartość prawa najmu przyznawanego jednemu z byłych małżonków jest „zerowa” (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2002 r., III CZP 28/02, OSNC 2002, nr 12, poz. 150, i z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 33/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 86).

W okolicznościach sprawy uwzględnienie takiej metody ustalania wartości prawa najmu lokalu mieszkalnego przez Sądy pierwszej i drugiej instancji powinno prowadzić do tego, że wartość prawa najmu przyznanego uczestniczce zostałaby ustalona jako wartość „zerowa”, która nie zwiększa wartości składników majątkowych przyznanych jej w ramach podziału majątku wspólnego. Czynsz najmu opłacany przez uczestniczkę jest bowiem czynszem „wolnym”. Pociągnęłoby to z kolei za sobą zmniejszenie łącznej wartości składników majątkowych przyznanych uczestniczce do kwoty 2 747,34 zł (ruchomości - 1 962 zł + jednostki rozrachunkowe - 785,34 zł), a także zasądzenie na jej rzecz tytułem dopłaty od wnioskodawcy kwoty 17 068,41 zł (cała wartość majątku wspólnego – 39 631,51 podzielona na dwa daje 19 815,76 zł, a odjęcie od wartości składników przyznanych wnioskodawcy - 36 884,17 zł kwoty 19 815,76 zł daje 17 068,41 zł) zamiast dokonanego zasądzenia od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy kwoty 15 394,59 zł.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 424¹¹ § 2 k.p.c., stwierdził, że zaskarżone postanowienie jest niezgodne z prawem w zakresie wskazanym w sentencji. Oddalenie skargi, na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c., w pozostałym zakresie wynika z faktu, że uczestniczka nie przedstawiła zarzutów odnoszących się do niezgodności z prawem zaskarżonego postanowienia w części odnoszącej się do ustalenia wartości składników majątku wspólnego przyznanych wnioskodawcy, choć objęła tę część zaskarżeniem skargą, jak również z faktu, że oddalenie jej apelacji przez Sąd Okręgowy w zakresie żądania niezaliczenia prawa najmu do majątku wspólnego i w zakresie żądania zasądzenia na jej rzeczy od wnioskodawcy dopłaty ponad kwotę 17 068,41 zł było prawidłowe.

O kosztach postępowania Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 100 w zw. z art. 13 § 2 i art. 520 § 3, art. 108 § 1, art. 13 § 2, art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 424¹² k.p.c.